

מתלוקת בין הרחקות הגמרא והרחקה חוקית או מדעית

1. Rabbi Yitzchak Lampronti (17th-18th century Italy), Pachad Yitzchak 10 צידה האסורה Letter 1
I, the youthful author, if I were not afraid, would say that in our day, when the scholars of reproduction have examined and looked and they know and have written that all living things, of every kind, come from eggs, and they have proved it with clear proofs, then one who would guard himself should distance himself from them and kill neither *parosh* nor *kinah*... And regarding this I say that if the [talmudic] Sages of Israel could listen to the proofs of the nations, they would acknowledge their correctness, as they did in the case of the moving sphere and the fixed constellations.
2. Rabbi Yehudah Brial (17th-18th century Italy), cited in Pachad Yitzchak
You see that many scientists have rejected, with evidence, the matter of *ayin hara*, but Ramban wrote to reject their words, regarding the Talmud's law that one may not stand by another person's field when its grain is standing...
3. Rabbi Aryeh Carmell, citing Rabbi Eliyahu Dessler (20th century England), Michtav meiEliyahu IV pg. 355 fn 4
Our master was asked about individual laws in which the reasons given for them do not match the reality revealed by scientific investigation in recent times... And our master said that in such cases the law never changes, even though the reason is not clear to us. One should maintain the law with both hands, whether strict or lenient. He explained that the reason is because the sages knew the law by tradition from the earliest generations... The explanation does not mandate the law, but the opposite, the law mandates the explanation, and the explanation given in the Talmud is not the only possible explanation...
4. For more on this topic <https://www.yutorah.org/lectures/lecture.cfm/872975/>

א. משנה בבא בתרא ב:ה

מרחיקין את הסולם מן השוכך ארבע אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה, ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם...

ב. משנה בבא בתרא ב:ה

לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח, ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו כדי שלא יזיק

ג. שו"ת הרא"ש כלל קח סימן י

והמדקדק בפרק לא יחפור דשיערו חכמים בכל דבר ודבר לפי מה שראוי [להזיק, והיכא שידוע קצב וסכום עד היכן ראוי] להזיק כתבו השיעורים, והיכא שאין ידוע כתבו "בכדי שלא יזיק", כדתנן (ב"ב כד:): "ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו בכדי שלא יזיק", כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום והקפידה תורה שלא יעשה אדם בתוך שלו דבר הגורם הזיק לחברו.

ד. פתחי חושן חלק ו (נזיקין) - הערות פרק יג - נזקי שכנים הערה (ו)

ובגמרא ובשו"ע הוזכרו שיעורים לתנור ולכיריים של יחיד ושל נחתום, ופשוט שלא נאמרו השיעורים אלא לפי התנורים והבתים שהיו בימיהם, ובזמננו מסתבר שאין שיעורים אלה נוהגים, ולכן לא הבאתי שיעורים אלה (וכן בכל ההרחקות שנאמרו בהם שיעורים שנראה שנאמרו לפי המושגים שבימי חז"ל והפוסקים לא העתקתי, וכבר כתב הרא"ש בתשובה כלל קח סימן י שבכל מקום צריך להרחיק כשיעור שלא יזיק והביאו הרמ"א סוף סעיף כ, ובסוף סעיף כא כתב הרמ"א שבמקום שצריך להרחיק, אפילו היה רה"ר מפסיק ביניהם צריך להרחיק). אלא שיש ללמוד מזה שלא יעשה אדם בתוך ביתו דבר העלול להזיק ולשרוף הבית.

ה. רב יצחק שמעלקס, שו"ת בית יצחק חושן משפט סימן עז

בדברי ריבות בין איש לרעהו ותובע אחד את משנהו איך שמסר אותו אצל הגעמיינדעאמט שהוא מוכר נפט בכיפה שלו. ועי"ז הי' מוכרח לעשות דלתות של ברזל כפי נימוסיהם...

תשובה לכאור' נראה דמכירת נפט במדה רבה הוא אחריות גדול והרבה פעמים קרה שריפות ע"י כן. וגם עפ"י ד"ת מחויב לעשות כל טצדקי דאפשר להציל מן הדלקות ועל המזיק להרחיק א"ע. וע"כ אם השופטים כפו את המוכר שיעשה לו דלתות של ברזל. לא מיקרי זאת גרם הזיק כי גם עפ"י ד"ת מחויב לעשות להסיר את המזיק. הגם כי אין בזה רק הצלה פורתא דברוב פעמים הדלתות פתוחות. מ"מ כל מה דאפשר לעשות מחויב לעשות...

ו. ערוך השולחן חושן משפט סימן קנה סעיף ב
 ונראה דכשיש בהתנור ארובה מעלה עשן רחבה ובריאה ויוצא עד למעלה מהגג כמו בימינו אלה וודאי דא"צ הרחקה בגובה דהרי האש והעשן יוצאין להאוויר. ובאין ארובה מעלה עשן כמו בכפרים, כשהתנור גדול צריך יותר מד' אמות, וכשהתנור קטן די בד' אמות...

המזיק לחבירו בתשמישי רשותו מטעם הלכתי

ז. כתובות כה ע"א

מי נדחה מפני מי? ת"ש דתניא "היא נדחית מפניו ואין הוא נדחה מפניה. ואם היתה חצר שלה, הוא נדחה מפניה." איבעיא להו: היתה חצר של שניהם מהו? ת"ש... מאי הוי עלה? ת"ש "הנה ד' מטלטלך טלטלך גבר (ישע'י כב:ז)", ואמר רב טלטולי דגברא קשין מדאיתתא.

ח. שער משפט סימן קעא ס"ק ד

ולפי מה שכתבתי דהא דהאשה נדחית מפניו משום דטלטולא דגברא קשה, אף **דטעם קלוש הוא**, מ"מ כיון דע"כ אחד מהן צריך לידחות ממקומו אזי בטעם כל דהו מייפינן כה האישי. א"כ בנידון זה שהיא רוצה להנשא לאחד מבני המבוי, י"ל דהבעל הראשון נדחה מפניה דאולי לא יזדמן לה זיווג אחר הגון כזה, דהא אף משום חשש דשמא יקדמנו אחר מארסין אף בט' באב כמבואר באו"ח סי' תקנ"א ס"ב! וכל שכן הכא אם יתבטל השידוך לגמרי מפני זה, **דטעם זה עדיף מטעם דטלטולא דגברא קשה מדאיתתא**. אך... לבעל השני יכול למחות שלא ישא אותה בכדי שלא יצטרך לזוז מביתו עבור זה, **והבעל שרוצה לישא אותה הוי כמזיקו בגירי דיליה**... כיון שמחמת שישא גרושה שלו יהא צריך בעלה הראשון לזוז מביתו, הרי מזיקו בחיצו ואסור לישא אותה...

צור קשר קודם שתתפור

1) *History of Water Cisterns: Legacies and Lessons* <https://www.mdpi.com/2073-4441/5/4/1916/pdf>

2) Our Givens

- When two pits are near each other, each pit needs its own protective space
- We must distance a new pit 3 tefach from an existing pit (our mishnah)

3) Our Questions

- Q1: May I dig up to the property line if there is no pit on the other side of the property line?
- Q2: If Pit 1 is up to the property line, must Pit 2 allow space for the protection of Pit 1?
- Q3: Is 3 tefach the combined protective space needed for both, or just protection for one pit?

4) Our Options

The Case in the Mishnah				
	Option A	Option B	Option C	Option D
	Pit 1 is to the line; Protect Pit 2 with 3 tefach	Pit 1 is to the line; Protect both pits with total 3 tefach	Pit 1 is to the line; Protect both pits with total 6 tefach	Pit 1 is 3 tefach from the line; Protect both pits with total 6
May I dig to the line if there is no pit on the other side?	Yes	Yes	Yes	No?
If Pit 1 is to the line, must I protect it when I dig Pit 2?	No	Yes	Yes	No?
Is 3 tefach the combined protection for both, or just to protect one pit?	Just one pit	Both pits	Just one pit	Just one pit

ט. בבא בתרא יז.-:

מתני' לא יתפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו, ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין, אא"כ הרחיק מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד...

גמרא פתח בבור ומסיים בכותל!

- אמר אביי ואיתימא רב יהודה, "מכותל בורו" שנינו.
 - וליתני "אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים?" הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים, נפקא מינה למקח וממכר, כדתניא, "האומר לחבירו 'בור וכותליה אני מוכר לך' צריך שיהא הכותל שלשה טפחים."
- איתמר: הבא לסמוך בצד המצר, אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך.
 - בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך, כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות:
 - אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות
 - רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא.
- איכא דאמרי בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך, כי פליגי בשדה העשויה לבורות
 - אביי אמר סומך. אפילו לרבנן דאמרי מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמשה אמה, התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור.
 - ורבא אמר אינו סומך. ואפילו לר' יוסי דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור, אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי.

י. רש"י בבא בתרא יז ע"ב

העשויה לבורות - כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר.

יא. רבינו גרשום בבא בתרא יז ע"ב

שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא...

יב. חבירותא בבא בתרא יז ע"ב

בשדה העשויה לבורות, שהדרך הוא לחפור בה בורות

יג. שיטת רש"י

פתח בבור – "סמוך לבורו של חבירו" והדר סיים "אלא אם כן הרחיק מכותל", הוה ליה למיתני "אלא אם כן הרחיק מבורו", דאילו "מכותלו" כותל הבנוי על גבי קרקע הוא.

וליתני מבורו של חבירו - ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום...

יד. חדושי הרמב"ן בבא בתרא יז ע"ב

והקשו על פ' זה: דילמא אי תנא הכי הוה אמינא שהראשון לא הרחיק, שהבא לסמוך בצד המצר סומך, וזה [השני] עשה כל ההרחקה, נמצאת אומר שאם באו לחפור בבת אחת זה לא ירחיק אלא טפח ומחצה וזה טפח ומחצה!
לפיכך תנא "מכותלו" שהראשון הרחיק שלשה מסתמא - דאי לא הרחיק שלשה כמו שזה עושה, היכי קתני שלעולם מרחיק זה שלשה? הרי פעמים שהכותל [שכבר הרחיק הראשון] עבה ולא בעי [לשני] הרחקה כל כך, ופעמים שהכותל [שכבר הרחיק הראשון] של טפח ובעי [לשני] טפי - ומשום הכי קתני מכותלו.
וזה אינה קושיא, שהבא לסמוך בצד המיצר, אף על פי שסומך [למיצר], אין האחרון מרחיק אלא חצי ההרחקה שהיה עליו אם באו לחפור בבת אחת כדבעינן לפרושי לקמן. וכיון שזה כונס לתוך שלו שלשה, למדנו שאם באו לחפור בבת אחת מרחיק כל אחד שלשה.

טו. שיטת הר"ן

דקס"ד ד"מכותלו של חברו" כותל חצר קאמ', דאי כותל בור, כיון שכבר הזכיר מבורו של חברו, למה לי למיתנא זימנא אחריתי "מכותלו של חברו", ה"ל למיתנא "מכותלו"!...

ומפרקי: אמ' אביי, ואי תימ' רב יהודה, מכותל בורו שנינו. כלומ' לאו דקס"ד דהאי "כותל" מכותל חצר קאמר, אלא מכותל בורו שנינו.

- ו"של חברו" דקת' נ"ל דנקט ליה לאשמועי' דבשהראשון הרחיק עסיקי'. דאי תנא "מכותלו" בלחוד, הוה איפשר לפרושי בשהראשון סמך למצר ונמצא שנעשה שדהו של חברו [כלו' של השני] כותלו של בור. להכי תנא "מכותל של חברו" לאשמועי' דכשהראשון הרחיק עסיקי'.

ומקשי' תו: וליתני "אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו ג' טפחים,"

- כלומ' למה לי למינקט מילתיה כשהראשון הרחיק? ליתני סתמ' "אלא א"כ הרחיק מבורו של חברו ג' טפחים," והוה ידענא דלעולם בין הרחיק ראשון בין לא הרחיק צריך שיכניס לתוך שלו שלשה!
- דלא מצית אמרת דילמ' הוה אמינא דמתנית' בשלא הרחיק הראשון, ומ"ה צריך שירחיק זה ג', אבל הרחיק הראשון שלשה אין צריך להרחיק כלל, לא מצית אמרת הכי, דא"כ כל דבין שני בורות אינה אלא ג' טפחים, וכיון שכן בשהראשון סמך למצר למה נחייב את השני לעשות כל ההרחקה? דאפי' למ"ד בא לסמוך בצד המצר סומך, הני מילי לומ' שאין הראשון צריך להרחיק כלל, אבל מ"מ אין מחייבי' את השני אלא מחצי ההרחקה המוטלת עליו!

- וכיון שכן ליתני "אלא א"כ הרחיק מבורו", והוה משמע דבין שהראשון הרחיק בין שלא הרחיק, צריך זה להרחיק ג' טפחים ולא יותר!
- וכ"ת אכתי איכא למימר דלהכי תנא "מכותלו של חברו" לאשמועי' שהראשון הוצרך להרחיק שבא לסמוך בצד המצר אינו סומך, לאו מילת' היא דלאביי דקא מקשי' ליכא למימ' הכי, דהא ס"ל הבא לסמוך בצד המצר סומך! ולרבא נמי לא שמעי' מידי, דהא איפש' לאוקמה כשבאו שניהם לחפור בבת אחת וכדמוקים לה אביי!

ומפרקי': הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים, כלומ' להכי נקט "מכותלו" לאשמועי' דכשהראשון הוצרך להרחיק ג' טפחים כדינו עסיקי', אי לרבא משום דבא לסמוך בצד המצר אינו סומך, אי כאביי כגון שבאו שניהם לחפור. וכיון דקרי ליה "כותל" ש"מ דסתם כותל בור ג' טפחים ונפק' מינה למקח וממכר, זהו פל' לפירושו של רש"י ז"ל.

ונמצינו למדין לפי שיטה זו דלמ"ד בא לסמוך בצד המצר סומך אין מחייבי' על השני להרחיק אלא חצי ההרחקה וכדכתיבנא לעיל, ונפק' מינה אליבא דהלכת' בשדה שאינה עשויה לבורות דקי"ל סומך כדבעי' למכתב קמן שאין על שני להרחיק אלא חצי ההרחקה בלבד.

פסק במחלקת אביי-רבא

טז. רמב"ם הלכות שכנים פרק ט הלכה י

מי שבא לחפור בור בסוף שדהו לסמוך למצר חבירו, אם שדה חבירו אינו עשוי לבורות סומך ואינו יכול למחות בידו, ואם ימלך חבירו לחפור בור בצדו צריך להרחיק מן כותל הבור שלשה טפחים עד שיהא בין חלל שתי הבורות **ששה טפחים**. ואם היתה שדה חבירו עשויה לבורות אינו סומך עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים ויחפור, וכשיבא חבירו לחפור ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפור.

יז. מגיד משנה הלכות שכנים פרק ט הלכה י

ויש חולקים ואומרים דאינו מרחיק אלא שלשה כדינו ואומר לו לראשון לא דייך שלא הרחקת מן המצר שלי אלא שתזקיקני להרחיק ולכנוס בתוך שלי יותר מדיני ע"כ דבריהם:

יח. אבן האזל הלכות שכנים פרק ט הלכה י

באמת כונת הרמב"ם פשוטה דודאי אין השני צריך להרחיק אלא ג' טפחים מכותל בורו של חבירו, וכדין כותל בנין וכמו שכתב הרמב"ם להדיא כאן שצריך להרחיק מכותל הבור ג' טפחים ובודאי אין ההרחקה מכותל בור שלו אלא מכותל בור של חבירו. ומה שכתב עד שיהא בין חלל ב' הבורות ו' טפחים זהו דלא נימא דאם הרחיק הראשון ד' טפחים ממצר צריך השני ג"כ להרחיק ג' טפחים, שהראשון יאמר אני צריך לכותל בור חזק ואין לך רשות לקלקל הכותל שלי, ולזה כתב דצריך להרחיק מכותל הבור ג' טפחים עד שיהיה בין חלל ב' הבורות ו' טפחים והיינו דיותר אינו צריך להרחיק, ואם הרחיק הראשון ד' טפחים א"צ השני להרחיק אלא ב' טפחים, וגם שלא נאמר דכיון שכבר חפר הראשון בור א"כ יוכל לטעון שארחיב את בורי ויהיה דינו כמו עשויה לבורות דגם בדליכא בור אינו סומך, ולזה כתב הרמב"ם דא"צ להרחיק אלא עד שיהיה בין ב' הבורות ו' טפחים, והדברים ברורים, ועיין מה שכתבתי בהל' א' על ד' הכ"מ כאן דא"צ לסוד בסיד דלדעת הרמב"ם ע"כ חד דינא כותל בור וכותל בנין ע"ש.